Aleksi Neuvonen ja Atte Ojanen
Demos Helsinki
10.3.2021

Asia: E 130/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission strateginen ennakointiraportti 2020 ”Strateginen ennakointi – edellytysten luominen Euroopan selviytymiskyvyn parantamiseksi”

Ennakoinnista pitkän aikavälin päätöksentekoon

Euroopan komission syyskuussa 2020 julkaistu ennakointiraportti korostaa ansioituneesti strategisen **ennakoinnin** tärkeyttä ja vankempaa **sisällyttämistä EU-päätöksentekoon** eurooppalaisen selviytymiskyvyn varmistamiseksi. Ohessa ovat päähavaintomme raportista:

- Ennakoinnin sisällyttäminen jatkuvaksi osaksi EU:n politiikkasuunnittelua on tärkeää, mutta ennakoinnin ohella kuitenkin vaaditaan **myös muita pitkän aikavälin päätöksenteon reformeja ja poliittista mielikuvitusta**.
- **Koronapandemia** on antanut strategiselle ennakoinnille liikevoimaa, jota ei tule hukata. Ennakointi ei voi keskittyä vain todennäköisiin tulevaisuuksiin, vaan on katsottava laaja-alaisesti **vaihtoehtoisia, myös radikaalisti erilaisia tulevaisuuksia ja riskejä.**
- Raportissa ja EU-politiikassa laajemmin tunnistetaan aikamme keskeisten ilmiöiden kuten ilmastonmuutoksen ja digitalisaation murroksellinen luonne. Näiden laajojen, **pitkäkestoisten transformaatioiden ennakointi** vaatii **toivottavien tulevaisuuksien** kartoittamista ja aktiivista tulevaisuusvisioista käytävää puntaroivaa kansalaiskeskustelua

Strateginen ennakointi osaksi EU:n päätöksentekoa

1. Raportin **päätavoite strategisen ennakoinnin kytkemisestä EU:n päätöksentekoon** on varsin kannatettava, mutta keinoja siihen esitetään varsin vähän. Ennakoinnin kytkeminen päätöksentekoon vaatii kuitenkin enemmän kuin vain toteamuksen asian tärkeydestä. Konkreettisesti raportissa esitetään ainoastaan tulostaulut selviytymiskyvyn indikaattoreina. **Tavoite ja keinot eivät siis ole tasapainossa.**

2. Ennakointi vaatii tuekseen **laajempia pitkän aikavälin päätöksenteon rakenteita ja käytäntöjä**, sillä muuten sen rooli päätöksenteossa jää vaillinaiseksi. Pelkät ennakointiraportit eivät riitä varmistamaan, että tulevaisuus todella huomioidaan tehtävissä päätöksissä. Esimerkiksi pandemian kohdalla päätöksenteko ei ole useissa maissa sopeutunut pandemia-tilanteeseen riittävän nopeasti ja tehokkaasti, vaikka

ennakoinnissa olisi sinällään onnistuttu. **Vastuu on pitkälti päätöksentekijöillä**, joiden pitää pystyä rakentamaan pitkän aikavälin päätöksenteolle nykyistä isompi ja vahvempi tila sekä rutiinit, akuuttien asioiden hoidon ja vuosi- ja vaalikausisyklissä etenevän politiikanteon rinnalla.

Selviytymiskyvyn tulee suuntautua tulevaisuuteen

3. **Selviytymiskyvyn** neljä ulottuvuutta (sosiaalinen ja taloudellinen, geopoliittinen, ympäristöllinen ja digitaalinen) ovat tärkeitä ja relevantteja strategisen ennakoinnin näkökulmasta. Toisaalta ne esitetään vahvasti COVID-19-pandemian ja muiden ajankohtaisten ilmiöiden sekä valmiiden ratkaisujen kautta. Tämä vaatisi tuekseen myös **monipuolisempaa tulevaisuusnäkökulmaa:** vaihtoehtoisen kehityskulkujen ja riskien tunnistamista, jotka haastavat radikaalisti nykyiset rakenteet. On tärkeää, että koronapandemia valjastetaan parantamaan yhteiskuntien kykyä valmistautua pitkän aikavälin katastrofaalisiin riskeihin, eikä vain todennäköisimpiin, odotettavissa oleviin haasteisiin. Resilienssi suhteessa **akuutteihin kriiseihin** (pandemia) ja **pitkän aikavälin uhkiin** (ilmastokriisi, elinkirjon romahtaminen, teknologiset riskit) **eivät ole sama asia**. Erilaiset tulevaisuusilmiöt edellyttävätkin **erilaista ennakoinnin kehystä** – pelkkä akuuttien, reagoimista vaativien riskien ennakoiminen ei riitä.

4. Resilienssiä kuvaavat **tulostaulut** ovat hyvä tapa pyrkiä kvantifioimaan ennakointia ja seuraamaan pitkän aikavälin kehitystä. Toisaalta haasteena voidaan pitää sitä, että tämä saattaa johtaa joidenkin heikkojen signaalien huomiotta jättämiseen, jos niitä ei ole alunperin sisällytetty taulukkoon. Toisekseen, tulostaulut ei välttämättä edistä ennakointiin liittyvää rohkeaa vaihtoehtoisten skenaarioiden ja tulevaisuuskuvien huomioimista. Pitkän aikavälin indikaattorit vaativat siis tuekseen **myös muita ennakoinnin keinoja**.

Ennakointiverkosto ja laajempi osallistuminen ennakointiin

5. Komission pyrkimys perustaa **EU:n laajuinen ennakointiverkosto**, joissa hyödynnetään jäsenvaltioiden julkisia ennakointivalmiuksia, ajatushautomoita, tiedeyhteisöä ja kansalaisyhteiskuntaa on erittäin kannatettava. Myös **Suomessa ennakoinnin vahvuutena** voidaan nähdä asemansa vakiinnuttanut kansallinen ennakointijärjestelmä. Ennakointiin on rakentunut **monipuolinen, laajasti eri teemoihin ulottuva ekosysteemi**, jossa mukana on ministeriöiden ja eduskunnan ohella virastoja, maakuntien

liittoja, kuntia, järjestöjä, kansalaisia ja yrityksiä. Ennakointijärjestelmän kehittämisen yhdeksi tavoitteeksi (kts. Valtioneuvosto 2014) on asetettu eri **suomalaisten toimijoiden kyky tunnistaa keskeisiä tulevaisuuden kehityskulkuja**, ja se toteutuu jatkuvasti paremmin. Sen sijaan ennakoinnin **kytkeytyminen valtioneuvostotason päätöksentekoon on edelleen satunnaista ja pistemäistä**, kuten keväällä 2020 julkaistu Kansallinen ennakointi Suomessa 2020 -selvitys osoittaa.

6. On tärkeää, että raportissa korostuu **ennakoinnin rooli osallistavana, kollektiivista älykkyyttä lisäävänä rakenteena**. Strategista ennakointia ei tulekaan nähdä vain siiloutuneena ammattikuntana, vaan yleisenä suuntauksena tulevaisuusongelmien vastaamiseen. Suomella voi olla tärkeä **rooli suunnannäyttäjänä** laajemman **kansalaiskeskustelun ja deliberaation** sisällyttämisestä osaksi ennakointia. Esimerkiksi tulevaisuusselontekotyöhön sisällytetyt viisikymmentä kansalaisdialogia ovat hyvä esimerkki kansalaisten tulevaisuuskuvien huomioimisesta päätöksenteossa. EU-instituutioissa strateginen ennakointi on usein keskittynyt geopolitiikkaan ja strategiseen autonomiaan, ja laajempi osallistuminen ennakointiin voi auttaa tämän näkökulman laajentamisessa.